

DIDACI
COVARRUVIAS
A LEYVA TOLETANI,
EPISCOPI SEGOBIENSIS,
PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS
SVMMO PRÆFECTI PRÆTORIO,
ac Iuris Interpretis acutissimi Operum,

TOMVS SECVNDVS.

*Cum Auctoris tractatus in Tit. de Frigidis & Maleficiatis, septem questionibus distincto, quibus
an Matrimonium cum hoc impedimento constare possit, accuratè explicatur.*

Multis in locis CL. IC. CORNELIO BREDERODIO auctus, illustratus,
vt passim hâc notâ [ ] designatur.

Accesserunt hac postremâ editione IOANNIS VEFELIËG. Patricij Bruxellensis,

In variarum Resolutionum libros.

NOTE VBERIORES.

Cum duplici Indice capitum & rerum locupletissimo, suis numeris restituito.

LUGDVNI
Sumptibus HORATII BOISSAT, & GEORGII REMEVS.

M. DC. LXI.

CUM PERMISSV SUPERIORVM

AD ILLUSTRISSIMUM,
AC
REVERENDISSIMUM DOMINUM
D. FERDINANDVM NINNO,
INDIARVM, NOVIQVE ORBIS
PATRIARCHAM, EPISCOPVM
SEGVNTINVM,
CAROLI CÆSARIS HISPANIARVM REGIS
SUMMO PRÆFECTVM PRÆTORIO,
DIDACI
COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI,
IN GRANATENSI CVRIA, REGIOQVE
AUDITORIO SENATORIS,

*In tres Variarum ex iure Pontificio, Regio, & Cæsareo
Resolutionum libros.*

PRÆFATIO.

NON me latet, Præsul amplissime, Illustrissime Princeps, hanc provinciam, quam iam semel & iterum, editis opusculis quibusdam, in publicumque divulgatis, Salmanticæ adsumpsi, & nunc tertium subire constitui, difficillimum esse omnium, quæ viris disciplinarum studiosis nominis acquirendi causa, unquam contingere possunt. Quid enim, obsecro, difficilius, quàm variis tot lectorum iudiciis, vel minima ex parte satisfacere? Quibusdam etenim

DIDACI COVARRUVIAS A LEYVA TOLETANI, VARIARVM EX IVRE PONTIFICIO, REGIO, & Casareo resolutionum LIBER PRIMVS.

E A E V T I

Qualiter iudex ex actis ius dicere debeat, aduersus, et que priuatim cognouerit.

S P E C I E S

1. *Agere contra preserta constituta de iudice, peccatum est.*
2. *Abdicari in re leui regulariter uocatus in iudicio, an in iudicio non esse liceat, quod de p[ri]uatis iudicibus uocatus iudex sciendum est. Et c. 3.*
3. *Iudex seruandum quoniam potest iustitiam dicere iuxta propriam cognitionem aduersus allegata et probata.*
4. *Iudex non debet iudicare, nisi tenentur iustitiam dicere, ex his que priuatim cognouerit, sed in his, que ut iudex in processu processerit.*
5. *Iudex qui potest iustitiam ferre, ex testimonio in iudicio non producit.*
6. *De iure legi de iura iudicandis, non ex arbitrio voluntatis iudicis, et iudicium suspenditur iuxta iura, non iudicium. Et c. 7.*
7. *Iudex potest non arbitrio sed sui arbitrio, non iustitiam, et in his, que in iudicio iustitiam, non sui arbitrio, ut iudex non iudicat, et quid in extenuationibus.*
8. *De reu, aliter non probant, sic adhibendum distinctio, an ab oblatione iudicis tantum.*
9. *Iudex non potest ex confessione facta in, et priuatim, non ex iudice, iustitiam iuxta iudicium priuatim.*
10. *De iudice iudex ordinatus non potest, ut aliter iustitiam iudicet, non in extenuationibus iudicet, et in, quod priuatim fuerit iustitiam iudicet, non est.*

Ius que Magistratus in Republicis gerunt plenitudine solet tenere, ut in maximo discrimine possint, graviter dubitent, loquere debeant in iudiciis, actoris reus probationes: eisque inspecto processu ex his rigore ab omni vicio immunitas, contrarias tamen veritati, quam ipsi iudices priuatim certissime cognouerant, atque eodem pacto debeant se ferre sententiam in fauore gentis, qui probate propositam intentionem non ponit; iudices tamen satis sciunt, eam veram esse. Et licet hoc, qui existimant iudicem debere omnino sequi in proferenda sententia propriam conscientiam, & reticent sibi comperant aduersus actorum probationes, et caraque plenissimas: ipsa quidem opinio sequentibus probari videtur: ut plene obmittat, que passim in hanc controuersiam adducit solem, cum ea parum vigeant.

Primo, utique quod non est ex fide, peccatum est; et teste Paulo ad Romanen. cap. 14. cap. querat aliquis de fide. dist. 3. c. 2. de prescript. ex fide, inquam ad est ex conscientia: que modum exponit Ambrosius, cap. 14. Gentium in, querat aliquis. glof. in de verbi. Pluribus, i. parate. 3. cap. 10. §. 1. nam sicut Fides est iudicium, quo credimus aliquid: ita conscientia est iudicium, quo iudicamus particulare de nobis iudicibus moralibus: & praeterea conscientia existens quaedam est: unde fides à Paulo appellatur. Peccatum etiam est omne, quod non est ex fide, id est ex conscientia, & in eam, quod nobis argendum est, praescilicet: sed potius cum eam agent liquidem contracon-

scientiam, adificat ad gehennam, cap. licet de resist. spoli. c. 1. m. 2. de que. 3. v. per tuos in 2. de simonia. quo fit, ut in mortaliter peccet qui actum operit, illum esse mortale ex non opinatur: licet vere in actus ad mortalem culpam minime pertineat. Et casus venialiter peccabit, qui fecerit id, quod crediti venialiter habere culpam, tamen nullam vere habere: hoc enim est agere contra conscientiam, & scilicet peccatum contrahitur. Quod si conscientia dicit aliquis esse bonum, non tamen veniale, nec mortalem esse eius omissionem: nullum enim peccatum id omittere. Et hoc sanò verum sunt, ut docent Theologi in 2. sent. dist. 19. & Florent. cap. 10. §. 4. ita tamen, ut conscientiam, conscientiam non possit effecere id non esse peccatum, quod vere peccatum est: quantum quandoque ignorantia scilicet & culpa excusare, quod alibi tractabimus. Iudex igitur qui scit verum esse, quod actor assuerat, tamen in iudicio non probatum, contra conscientiam, & propterea totaliter iudicium eum absolvens peccabit: quod eodem ipsum eum innocentem pravo iudicio damnabit ex actorum probationibus, quibus ipse iudex certò scit veritatem oppositam esse. Nomen etiam conscientiam se inuenit applicationem scientiam ad aliquid agibile, ut scribit D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2.

Secundo, eandem opinionem illud plurimum cuius probat, quod iudex sententiam dicens contra veritatem sibi certam priuatim comperentem, plenè mentium in iudicio deus iudicet: enim dicere, cum scias mendacium est. cap. 1. de iur. falsis. fidei rei uolens ad eum. Et c. 10. art. 2. 2. q. 1. de iur. i. v. l. Art. l. de iur. i. 7. de praeter alios Io. Arboretus l. 2. Theophilus cap. 12. Mendacium praeter licet veniale plerumque culpam habent, in iudicio tamen mortale crimen est, quando contingit in his, que ad ipsum iudicium pertinent. D. Thom. de Cunctis. 2. 2. q. 67. art. 1. & q. 10. art. 4. ad 6. eadem id accidit in re iudicium, ut ipse Caietan. opinatur et eo, quod Caietan. iudicet eam, qui auctoritas de veniali, mortale efficit: sicut inuenitur in mendacium ex le veniale, mortale fuerit. Ego vero mendacium in iudicio, mortale esse ex suo genere opinor ex D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. Sed in specie nonnunquam veniale esse potest, & maxime si in re leui contingat in omni liquidè iudicium rei veritas à mortali excusatur, non 2. 2. dist. 11. f. D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 3. & 6. quoniam aduersus Caietan. existimo etiam in iudicio mendacium circa rem ad id pertinentem lessimum tamen contingens, non esse mortale crimen: quod nostra auctore Caieta sententiam improbantibus offendunt, insignis & olim & nunc tunc praetor Martini ab Arpilenta in eadem de iur. dist. 5. c. 1. §. 2. & Domin. à Soto, cui maxime totius Republice iustitiae Caesaree Casuae proprie conscientia iudicium in examine commisit, inquam à Caietan. dicitur in res. de verit. q. 2. q. 2. c. 1. c. 2. c. 3. atque ita intelligendum est, quod Iudex, in re leui, de iur. per. 3. §. 2. ad rem in l. qui non sunt, ad vobis. licet bene dicentes, mendacium eam in iudicio quandoque esse veniale,

DIDACI
COVARRUVIAS
A LEYVA TOLETANI,
DE FRIGIDIS ET MALEFICIATIS,

Tractatus doctissimus

In septem quaestiones diuisus, nuperrimè ex manuscripto Codice eiusdem Covarruuias descriptus, qui in Bibliotheca Collegij maioris S. Saluatoris alma & celeberrima Academia Salmanticensis asseruatur.

AUCTORIS PRÆFATIONCVLA.

QUAM olim Salmantice epitomen in librum quartum Decretalium scriberem, quibusdam ex causis tractatum in Titulum de Frigidis libenter missum feci, eo animo, ut nihil vnquam ea de re forem tractaturus; coactus tamen sanctæ Sedis delegatione causæ cuiusdam gravis profectò, & quæ mihi molesta fuit, non potui non hæc de re aliquot quaestiones ac dubia tractare, quæ apud iuris vtriusque interpretes variis sententiis & opinionibus sic explicantur, ut omninò sit necesse, quid iure tenendum aut responderendum sit, & deliberare maturus, & cautius definire.

QVÆSTIO I.

AN Matrimonium quoad vinculum dissolui possit & debeat, quia ipsa femina à viro, coitu conjugali cognoscat non possit, vel quia ita est arcta, aliòve impedimentum habeat, quod potentiori viro indigeat, ut ab eo cognosci valeat, ipse verò viro possit aliam feminam, corruptam quidem eligere, vel coire cum ea, quæ non sit ita arcta, ut est propria vxori. Est enim hoc impedimentum, ut sic loquamur, recipiendum viro ad istam feminam, & licet femine ad virum istum, non tamen absolute quoad vtriusque. Et tunc matrimonium non esse ex hac causa dissolubilem, videtur probare textus *lxx. fraternitatis de frigid.* quo in loco summus Pontifex affirmat, feminam que sit apta vni viro, omnibus aptam censeri. Quod Innocentius illis virget dani exposuit litterarum à simili viro, id est à quolibet in genere, & communiter qui frigidus omnino non sit, cum illi nulla vis fuerit facta, & potentia illi non desit ad vxorem reddendum aliquando debitum, quantum aliquando & lapsus non possit.

Hæc rationi accedit, quod impedimentum illud, cui modo potest humano modo, præter diuinum miraculum, non dirimat matrimonium, neque illud imponat: quia quidem regula vixit summus Pontifex iudicantè in *ill. cap. fraternitatis*. Sed hoc impedimentum tolli potest per incisionem, quæ fieri valeat absque periculo mortis, ergo matrimonium hoc

non debet dissolui, & tenetur hæc mulier incisionem pati: si ea absque periculo mortis fieri possit, humanis ac moralibus considerationibus approbata. Notant omnes in *de op. fraternitatis*, Sorolis 4. *sentent. dist. 7. q. 1. art. 1.* & Gabrielus *supplementis*, Titulæ huius opinionem videtur probare S. Thomas in *4. dist. 34. quest. 1. ar. 10.* scribens non esse dissolubilem matrimonium ex eo quod vir non possit vxoribus virginem coitu cognoscere, si sit potens & idoneus ad cognoscendam corruptam, & possit aliquo instrumento illa virgo reddi apta marito. Idem ille Soto & Gabriel aperte hoc tenent, & in *de fraternitatis*. Innocentius, Hostiensis, Ioannes Andæ, Henricus, Antonius & Præpositus. Imò esse hanc opinionem cum ratione asserunt Antonius *solus. vltim.* qui eam sequitur *num. 22.* & Præpositus *col. 1. q. qui coitus. ar. 1. q. 1.* scribit hanc opinionem esse meliorem & verioram. Eandem sententiam sequuntur etiam doctores, qui existunt feminam, quæ à priori viro non potuit cognosci carnali coitu, si per vxorem posteroris viri efficiatur apta priori, esse illi restituendam, quatenus in quaestione sequenti mentionem faciemus.

Ex aduerso hoc matrimonium dissoluendum esse, quoad vinculum, quia nullum fuerit, neque constare potuit: probatur ex eo, quod cum constituitur coire non possunt, nec uti valeant choro & copula conjugali, non sunt cogendi vlio modo in eo statu manere; quo coniugii vti non possunt, neque prolem legitimam habere, ipsis plane iniuri: & qui eo animo contraherent matrimonium, eaque conditione iactent à iure contracta, si eorum conjugali coire possint, & essent ad eam idonei ac potentes, non deberent ad remanendum in tali matrimonio compelli, si conditio talis subleuata non esset.

His satisfactis, quod impedimentum perpetua cogendi in-